

Gianni Davico · *Prevoditeljska industrija u Italiji* · Stanje struke i očekivanja

Gianni Davico

Prevoditeljska industrija u Italiji

Stanje struke i očekivanja

Prilingua

Prilingua

Gianni Davico

Prevoditeljska industrija u Italiji
Stanje struke i očekivanja

© Tesi & testi S.a.s., Torino – <http://www.tesietesti.it>
Treće predizdanje, ožujak 2005

Za izdavača:
Ivana Karanikić

Urednica:
Ivana Karanikić

Naslov izvornika:
Gianni Davico
L'industria della traduzione in Italia
Stato dell'arte e prospettive

Prijevod s talijanskog:
Petra Longin

Lektura:
Ivana Karanikić

Tisak:
web2print

© Tesi & testi S.a.s., Torino – <http://www.tesietesti.it>
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati, fotokopirati ili na bilo koji način
reproducirati bez nakladnikova pismenog dopuštenja autora ili nakladnika.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
SVEUČILIŠNA KNJIŽNICA
RIJEKA

UDK 81'25(450)

DAVICO, Gianni
Prevoditeljska industrija u Italiji :
stanje struke i očekivanja / Gianni Davico
<prijevod s talijanskog Petra Longin>. -
Rijeka : Prolingua, 2011.

Prijevod djela: L'industria della traduzione in Italia.

ISBN 978-953-7594-01-5

I. Prevođenje – Italija

120914090

SADRŽAJ

Uvod	9
Povijest prevoditeljskih agencija	17
1. Ured Essepi, Milano	18
2. Arancho S.r.l., Rimini	25
3. Logos S.p.A., Modena	30
Vrste poduzeća koja se bave uslugama prevođenja	39
1. Zajednički elementi	39
2. Agencije Mom & Pop	41
3. Ured udruženih prevoditelja	43
4. Prevoditeljska agencija	43
5. Prevoditeljski ured	45
6. Globalna agencija	48
7. Ostale vrste podjela	49
8. Broj prevoditeljskih poduzeća u Italiji i njihov ukupni prihod	51
Osobe i postupci	55
1. Radna mjesta unutar poduzeća	55
1.1. <i>Voditelj projekata</i>	55
1.2. <i>Stalno zaposleni prevoditelj</i>	58
1.3. <i>Lektor</i>	59
2. Vanjski prevoditelji	60
3. Pojedini postupci upravljanja	63
3.1. <i>Upravljanje prijevodima povjerenim vanjskim suradnicima. Lektura</i>	63
3.2. <i>Jamčenje kvalitete</i>	64

Strukovna udruženja	67
1. Korist udruženja i udruživanja	67
1.1. <i>Informacije o prevoditeljskom sektoru</i>	67
1.2. <i>Umrežavanje</i>	68
1.3. <i>Poštivanje, pouzdanost i odgovornost prevoditeljskog sektora</i>	68
1.4. <i>Kvaliteta</i>	69
1.5. <i>Popusti</i>	69
2. Talijanska udruženja	70
2.1. <i>Feder. Cen. Tr. I.</i>	70
2.2. <i>Imprelingue</i>	71
3. Glavna europska udruženja	72
3.1. <i>Estonija</i>	72
3.2. <i>Velika Britanija</i>	72
3.3. <i>Španjolska</i>	73
3.4. <i>Mađarska</i>	73
4. Izvaneuropska udruženja	74
4.1. <i>Sjedinjene Američke Države</i>	74
4.2. <i>Kanada</i>	76
5. Ostala udruženja	76
5.1. <i>EUATC</i>	76
5.2. <i>ICLC</i>	77
5.3. <i>LISA</i>	77
Strategija	79
1. Pojedini mitovi – i njihovo opovrgavanje	79
2. Marketing	81
3. Cijene	85
4. Položaj	86
5. Direktna konkurencija	88
6. Više od konkurencije: suradnja konkurentskih poduzeća	89
7. Indirektna konkurencija	90

7.1 <i>Automatsko prevođenje</i>	90
7.2 <i>Računalno potpomognuto prevođenje</i>	93
8. Potrebna ulaganja i rentabilnost	94
9. Lokalizacija	95
Budućnost prevoditeljskih poduzeća	97
<i>Dodatak. Dodatne usluge</i>	101
1. Tumačenje	101
2. Priprema za tisak	102
3. Prijelom teksta	102
4. Škola jezika	103
<i>Izvori</i>	105
1. Korištena literatura	105
1.1. <i>Knjige namijenjene svijetu prevođenja</i>	105
1.2. <i>Ostale knjige općeg interesa</i>	110
1.3. <i>Članci</i>	113
1.4. <i>Prezentacije na konferencijama</i>	116
2. Korištene internetske stranice	117
<i>Glosar pojmova</i>	121
<i>Analitičko kazalo</i>	123

Uvod

Ovo je prva knjiga u potpunosti posvećena prevoditeljskoj industriji, objavljena u Italiji i koja na poseban način opisuje stanje u prevoditeljstvu u Italiji. Jasno je da ćemo se često osvrnuti na realno stanje u ostalim državama, prvenstveno Sjedinjenim Američkim Državama: okruženje u kojem djeluju prevoditeljska poduzeća je već postalo međunarodno, što ne smijemo zanemariti odnosno moramo obratiti posebnu pozornost na ono što se događa u inozemstvu.

Potrebna su tri početna objašnjenja kako bismo mogli odrediti smjernice rasprave i ograničiti djelovanja.

Prvo objašnjenje odnosi se na sudionike: kada govorimo o prevoditeljskoj industriji ili općenito o prijevodu sa stajališta pojedinog poduzeća, subjekti su na prvom mjestu prevoditeljski uredi i agencije jer su oni ti koji najbolje vide tržište u odnosu na same prevodioce koji su također dio središta proizvodnje. Što se ostalog tiče, zanimanje prevodilaca¹ prati – u odnosu na strategije poduzeća tog sektora – različitu logiku i put koji se više odnosi na struku nego na poduzetništvo (u najkraćim crtama: prevodilac *prevodi*, dok se agencija/ured bavi *upravljanjem* prevoditeljskim projektima); isto tako je česta i potrebna povezanost ta dva područja kao što ćemo i vidjeti tijekom čitanja knjige.

Drugo objašnjenje je zapravo razlika između značenja termina prevoditeljski „ured“ i prevoditeljska „agencija“ koji se često u svakidašnjem jeziku u ovom sektoru koriste kao sinonimi: za mene je *prevoditeljski ured* poduzeće koje koristi usluge stalno zaposlenih prevodilaca za najmanje 30% proizvodnje; s druge strane *prevoditeljska agencija* je djelatnost koja u potpunosti ili većinom koristi usluge vanjskih prevodilaca.

¹ Neka čitatelj uzme u obzir da je zbog jednostavnosti, a nikako zbog spolne diskriminacije u tekstu korišten muški rod.

S obzirom na tu razliku pogledajte i zanimljiv članak Richarda Graya (Gray 2003.). U odlomku 2.5 pogledajte detaljniju izjavu na ovu temu i komentare Grayevih gledišta na te teorije. Pogledajte i što kaže Federica Scarpa (Scarpa 2001:209) koja govori o „sklonosti da prevoditeljski zadaci postaju sve opsežniji pa stoga zahtijevaju grupni rad, a od prevoditeljskih centara se traži isporuka gotovih proizvoda, odakle proizlazi odabir izraza *društvo*, *centar* ili *poduzeće* za razliku od *agencija* koje se ograničavaju na posredovanje između klijenata i samostalnih prevodilaca".

Treće objašnjenje uključuje svakodnevnu praksu u odnosima između prevodilaca i agencije/ureda, gdje se prvi termin puno češće koristi: i to je u logici stvari, jer za vanjskog prevodilaca agencija predstavlja poveznicu, filter između njega samoga i direktnog klijenta. U tekstu se dva se termina koriste skoro kao sinonimi, iako će kontekst svaki put razjasniti točno značenje svakog od izraza.

Prevoditeljska industrija je sektor koji će s vremenom zasigurno dobiti na važnosti, posebice u smislu činjenice da svijet svakim danom postaje sve povezaniji i globaliziraniji - il leopardiano villaggio – pa će tako i komunikacija među različitim narodima sve više postajati samo jedan način premošćivanja prepreka koje postavljaju jezične i u širem smislu, kulturološke razlike.

Pitanje koje je ugledalo svjetlost dana nakon što sam odredio temu koju ću obrađivati, bilo je pronaći odgovarajuću literaturu: a otkrio sam koliko je izrazito malo ima, posebice one koja se odnosi na Italiju. U biti, postoji velika količina dokumenata i ureda o prevođenju, također velika i o uslužnim poduzećima, ali nedostaje prava poveznica: ured koji će na poseban način obrađivati prevoditeljsku industriju u Italiji s posebnim osvrtom na poduzeća koja obavljaju navedene usluge. Također postoji i značajan broj internetskih stranica koje se bave različitim temama našeg zanimanja kojima ćemo posvetiti pažnju u poglavlju na kraju knjige pod nazivom *Korištene internetske stranice*: ali stranice su po svojoj prirodi promjenjive i prolazne, putnici te se zbog toga istraživanje znanstvenog karaktera ne može temeljiti samo na njima – iako se, kažu, radi o vrlo korisnim sredstvima potvrđivanja određenih tvrdnji. Sve citirane stranice na koje naidete u knjizi su u svakom slučaju zadnji put posjećene u veljači 2005.

Uzimajući u obzir taj nedostatak, iskrsnulo je pitanje: zašto ne postoji odgovarajuća literatura? Mnogo je sporednih uzroka: nabrojat ćemo neke.

1. *Sektor je vrlo poseban.* U Italiji djeluje oko 10-15 tisuća prevodilaca i oko 600-800 agencija. Podatak se mijenja ovisno o procjenama; potrebno je uzeti u obzir i činjenicu da mnogi takozvani prevodioci za taj posao odvajaju samo dio svoga vremena ili ograničena vremenska razdoblja, itd. Ako je nemoguće odrediti točan broj, ovo je zasigurno poredak po veličini. „Podaci talijanskoga Zavoda za statistiku ISTAT i EU [...] govore da u Italiji djeluje oko 15.000 različitih tipova prevodilaca” (Istraživanje tržišta lokalizacije u Italiji, koju je provela skupina Gruppo L10N, <http://www.gruppoll10n.it/Home/sondaggio.htm>). Partnera najvećeg udruženja u toj kategoriji, AITI (Talijansko udruženje prevodilaca i tumača, <http://www.aiti.org>) ima oko 800 – uključujući i tumače – dok drugo udruženje po rasprostranjenosti u Italiji, ANITI (Talijansko nacionalno udruženje prevodilaca i tumača, <http://www.aniti.it>) broji oko 280 registriranih, i u ovom slučaju uključujući tumače. Za detaljnije pokazatelje o broju agencija, upućujem na odjeljak 2.8.

2. *Prevođenje se često promatra kao sekundarna aktivnost* (i po važnosti u svijetu i po naporu koji se za prevođenje može uložiti). Naše poduzeće svako toliko prima životopise i telefonske pozive od osoba koje otprilike zvuče ovako: „Bavim se drugim poslom, ali mogu prevoditi navečer ili vikendom, pa više nije ni potrebno, zar ne?” Takvima je gotovo beskorisno objašnjavati da je zanimanje prevodilaca, isto kao što je to zanimanje pekara, javnog bilježnika ili prodavača novina. Zanimanje koje ne oprašta improvizaciju.

Pogledajte, na primjer, što tvrdi Susan Bassnett-McGuire (*Prijevod: teorije i praksa*, Milano, Bompiani, 1993, str.15): „Uvijek se smatralo da je prevođenje sekundarna aktivnost, 'mehanički' a ne 'kreativan' proces, raspoloživ svakome tko poznaje osnove nekog stranog jezika; ukratko, uvijek se na prevođenje gledalo kao dodatni posao“.

Kao posljedica navedenog, mnoga poduzeća prevođenje smatraju poslom kojeg mogu obavljati radnici bez posebnih kvalifikacija i ničim više od toga. Izvještaj o istraživanju (Clò 2003: 47) koje je udruženje Feder.Cen.Tr.I. povjerilo društvu specijaliziranom za istraživanje tržišta pokazuje kako poduzeća koja ne dodjeljuju prijevode vanjskim suradnicima “percipiraju usluge prijevoda i tumačenja jednako kao i običan uredski posao ili posao tajnice. Međutim, često zaposlenici koji su pripremljeni i spremni za obavljanje svojih administrativnih i/ili uobičajenih komercijalnih zadataka, nisu jednako dobro pripremljeni u odnosu na samostalne prevodioce ili prevoditeljske centre koji takve

usluge pružaju svakodnevno i koji imaju stručno osoblje koje se neprekidno usavršava.

3. *Osim iznimaka, prevođenjem se ne postaje bogat (mislim tu na novac – duh je, s druge strane, uvijek ispunjen)* – i to doprinosi ograničavanju interesa. Činjenica da društvo profesiju prevodilaca ne smatra vrijednom (bez obzira na motive) dovodi do toga da prosječne naknade za rad prevoditelja nisu među najvišima na tržištu rada; a u konkurentnom poduzeću kao što je naše to je čimbenik koji ima svoju težinu.

4. *Sektor je relativno novije dobi.* Ako su prvi prijevodi zabilježeni u davnim prošlim vremenima, prevoditeljski centri su proizvod našega doba. Iako „još uvijek ne postoji povijest prevođenja svih prošlih vremena, [...] od II. milenija prije Krista [...] u državama Male Azije – Asirci, Babilonci, Hetiti – postoje uredi gdje rade specijalizirani pisari: na primjer, pisar zadužen za egipatska slova i onaj zadužen za aramejska slova“ (Mounin 1965:29-30). Gisella Maiello (Maiello 2000: 72) tvrdi da su „tridesete godine“ vrijeme u kojem se počelo govoriti o tehničkim jezicima“: dakle, vjerojatno je da prevoditeljske agencije prije toga nisu niti postojale. Za detaljnije informacije pogledajte prvo poglavlje.

A što se ostalog tiče, slične okolnosti vrijede i za srodni sektor tumačenja: „Nastanak simultanog prijevoda uglavnom se povezuje s Nirnberškim procesom, ali povijesno, u obliku u kojem se danas izvodi, zapravo je staro samo nekoliko desetljeća. Preciznije, datira iz 1927. s Međunarodne konferencije rada u Ženevi: u svijetu u kojem je sve jednostavnije prevladati nacionalne granice, scenarij jednog poslovnog susreta predviđa mnogo sudionika, različite jezike, potrebu za štednjom vremena“ (<http://www.assointerpreti.net/new/ita/interpreta.htm>). O toj temi pročitajte i Mounina (Mounin 1965: 186-187): simultani prijevod je „moderan oblik tumačenja, nastao u Ženevi oko 1927. godine na Međunarodnoj konferenciji rada, a pokazao se potrebnim od trenutka kada smo, zbog poprilično osjetnog mnoštva na sastancima, bili prisiljeni prihvatiti dva ili tri radna jezika, međutim bez mogućnosti skraćivanja prijevoda različitih intervencija“.

5. *Interes za prijevodom s komercijalnog stajališta je novijega datuma.* Do nedavno, studije o prevođenju bile su posvećene na gotovo ekskluzivan način Bibliji, književnom prijevodu i sl. Ali eksponencijalni porast važnosti komunikacije među poduzećima iz različitih država

učinio je prijevod primarnim aspektom u trgovinskim transakcijama u širem smislu. Iako relativno sporo, teorijske studije slijede ova nastojanja. Sporost je posljedica „težine povezane s pokušajem uvođenja prevođenja u praksu [tehničkog i komercijalnog prevođenja] unutar same discipline“ (Chiaro-Nocella 1999: 351)².

Uzimajući u obzir ova značajna ograničenja, ova knjiga pokušava, na ambiciozan, odvažan i možda pomalo bahat način, popuniti međuprostor o kojem sam govorio u gornjem tekstu. Evo stoga kratkog pregleda sadržaja ove knjige.

Polazišna točka je prevoditeljska agencija (poglavlje II): i to zato što ne znam drugačiji put za pisanje bilo kakvog uratka koji ima znanstvenu konotaciju, doli ovog gdje počinjem od samih početaka, od onih koji su došli prije nas, od onih koji su napravili - i prije svega osmislili - prije nas (kao što je tvrdio Bernardo di Chartres, mi smo patuljci na ramenima divova: što je bilo točno u 12. stoljeću jednako kao i danas). Radi se o novijoj povijesti povezanoj s modernim vremenima (po mom mišljenju, ne idemo dalje od tridesetih godina prošloga stoljeća): dakle, često pričamo o kronici, iako je moj cilj bio pokušati napraviti razliku između onoga što se danas događa od činjenica koje dugoročno mogu biti zanimljive i koje se također dugoročno mogu razvijati. Međutim, cilj koji je snažno ograničen u praksi zbog gotovo potpunog nedostatka izvora; ali osnažen intervjuima s osobama iz predmetnog sektora.

Nakon toga prelazim na detaljniji opis upravljanja prijevodima na način na koje se isto provodi unutar poduzeća koja pod različitim imenima pružaju ovu vrstu usluga. Navodim stoga (Poglavlje II) različite oblike ovakvih vrsta poduzeća, od malih agencija do multinacionalne kompanije, uključujući sve prijelazne razine. Zaključni odjeljak pokušava odgovoriti na pitanje: koliko prevoditeljskih poduzeća postoji u Italiji?

U sljedećem poglavlju bavio sam se zaposlenicima unutar ili izvan poduzeća kao i pojedinim proizvodnim procesima. Dakle, u prvom slučaju ću, analizirati ključne uloge unutar poduzeća, odnos s prevodiocima i tešku alkemiju, tj. nestabilnu ravnotežu koja se uspostavlja između dva subjekta; u drugom ću slučaju dati osvrt na vođenje prevoditeljskih projekata unutar radnje - to će na neki način izgledati poput zavirivanja u kuharov lonac.

² Ovo sam osobno preveo, kao i sve ostale dijelove u ovoj knjizi u kojoj citiram neki rad ili internetsku stranicu na engleskom jeziku.

Slijedi detaljna analiza osnovnih europskih i izvaneuropskih (Poglavlje IV) društava iz kategorije prevoditeljstva koja će biti korisna za bolje razumijevanje ove teme jednom kad čitatelj stekne dovoljno saznanja o istoj.

Nakon što smo predstavili „aktere“ s različitim ulogama u ovom očaravajućem i groznom svijetu, u sljedećem poglavlju analizirat ću samu strategiju prevoditeljskog centra i dotaknuti se, između ostalog, tema marketinga, konkurencije i potrebnih ulaganja.

Cilj zaključnog poglavlja je izvući iznose i predložiti pojedine tekstove za budućnost: na ovaj način zatvaram predstavljajem i predlažem neke puteve za koje mislim da će ostali istražitelji imati znatizelje i želje slijediti kako bi nastavili studiju na ovom području koje je u mnogim okolnostima loše obrađeno (nekad s razlogom, češće - prema mojim saznanjima - nepravedno).

Knjiga se završava *Dodatkom*, u kojem obraćam pažnju na osnovne usluge koje se nude kao prilog uz prevođenje, *Literaturom* i *Stranicama* uz komentare, *Rječnikom* korištenih termina i *Analitičkim kazalom*.

U biti: obzirom da sam od ovog zanimanja stvorio svoj profesionalni život kao i zbog toga što želim da ovaj zanat bude prepoznatiji – obzirom da to i zaslužuje - smatrao sam potrebnim da čitateljima pružim djelić svog iskustva, uz svoje nepokolebljivo uvjerenje da dijeljenje znanja može donijeti samo pozitivne rezultate. U ovom slučaju, najispravniju procjenu vrijednosti prevoditeljskoga rada i općenitije, profesionalaca u ovom sektoru.

Još je jedno objašnjenje potrebno, a odnosi se na ime koje je potrebno dati ovom zanimanju, a nema određen naziv: predlažem da ga nazovemo *poduzetnik u prevoditeljskom sektoru* ili - na specifičniji način – *voditelj prevoditeljskog ureda [ili poduzeća]*; ili pak *voditelj u prevoditeljstvu* (Scarpa 2001: 194). Ono što je bitno naglasiti je da ovdje govorimo o voditelju ili o nekoj drugoj osobi koja ulaže određeni rizični kapital i svoje radno vrijeme u poduzeće, s ciljem ostvarivanja dobiti. (A u skladu s tim, zapošljava ljude i tako doprinosi razvoju ekonomije).

Kome je ova knjiga namijenjena. Prije svega, potrebno je reći da se pretpostavlja da je čitatelj barem djelomično upoznat s praktičnim svijetom tehničkog prevođenja u širem smislu (dakle, ovdje nije riječ o književnom prevođenju). Ova knjiga usmjerena je na to da ponudi korisne informacije u vezi s teorijskim i akademskim pitanjima, ali je

napisana s praktičnog stajališta i imajući na umu da će je čitati čitatelj koji je prije svega stručnjak u sektoru prevođenja. Ili:

- *vlasnik prevoditeljskog ureda ili agencije* (i općenito svi oni koji pružaju takve usluge unutar navedenih struktura), s željom da će stvoriti ozbiljnu, iskrenu i konstruktivnu usporedbu i s namjerom davanja digniteta ovoj kategoriji;
- *profesionalni prevodilac*, koji ih može usporediti s vlastitim stajalištima ili dokazati suprotno na temelju vlastitog drugačijeg iskustva. U svakom je slučaju uvijek bolje upoznati suprotnu stranu koja se prečesto smatra neprijateljem (o ovoj temi pogledajte i Davico 2002);
- *prevodilac početnik*, koji iz ove knjige može izvući praktične i detaljne upute o tome kako industrija prevođenja funkcionira *iznutra*, i može se, dakle, razumno nadati da će joj pristupiti upućeniji u situaciju u prevoditeljskom sektoru;
- *student prevoditeljske škole* (a mnogo ih je!), kako bi prevladao razlike koje često uočavam između teorijskog svijeta unutar sveučilišta i prakse koja je puna zadovoljstava, ali i puna zamki, svakodnevnog rada, odnosa s klijentima i tako dalje;
- *tehničkom uredniku*, posebice u ovim godinama kad je konvergencija između dva zanimanja očita i svakim danom sve uža, koji će moći dobiti sve korisne informacije koje se odnose na ne manje bitan dio njegovog posla.

Zašto je napisana. Ovu sam knjigu napisao jer sam, kao što se gore prisjećam, shvatio da postoji praznina u talijanskoj izdavačkoj perspektivi (iako je potrebno naglasiti da niti na američkom tržištu – odnosno tamo gdje se, u ovom sektoru, stvari prve događaju – ne postoji mnogo literature na ovu temu): na svijetu nije postojao praktični vodič. U ovom trenutku, nepotpunih i nesavršenih koliko god to može biti, ima.

Ova knjiga je plod mojih vlastitih istraživanja, iskustva prikupljenog godinama radeći kao kao voditelj prevoditeljske tvrtke i naravno, tisuća pogrešaka koje sam napravio. Knjiga se vezuje i na odgovarajuću literaturu, koju detaljno i uz komentare navodim u poglavlju *Literatura*.

Ovo je djelo koje ne bi bilo moguće napisati bez iskustva desetaka stručnjaka iz područja prevoditeljstva – odgovornih osoba u agencijama,

voditelja prevoditeljskih projekata, prevodilaca i tako dalje: navedeno mi je omogućilo da ponudim rješenja temeljena na prikupljenom iskustvu velikog broja osoba. Među ostalima, moje veliko hvala ide Danieli Ferrari, Nicoli Poeta, Denise Russell, Andrea Tuveri i Angeli Zorzi, stručnjacima u sektoru koji su se pobrinuli da pročitaju ovu gomilu misli tijekom pisanja i koji su u većini slučajeva davali vrlo korisne napomene. Posebno hvala Chiari Bianco koja je pratila ovo djelo tijekom cijeloga njegova nastajanja.

Kako izvući najviše iz ove knjige. Mnogo je načina: ovu knjigu ne morate čitati po redu iako bi barem prva dva poglavlja trebalo prvo pročitati jer daju opći osvrt na temu. U tim je dvama poglavljima predstavljena i terminologija koja se kasnije koristi u cijeloj knjizi. Nakon što smo to precizirali, ostatak čitanja može se odvijati na način da tražimo odgovore na pojedine probleme ili zanimljivosti (analitičko kazalo može biti vrlo korisno u te svrhe). U svakom slučaju, svako poglavlje pisano je na način da se može čitati neovisno o ostalim poglavljima. Time se objašnjava postojanje pojedinih namjernih ponavljanja koncepata na koje će čitatelj koji ovu knjigu bude čitao od korica do korica zasigurno naići.

Zaključna riječ. Bit će mi čast primiti komentare, prijedloge i kritike koje ću svakako uzeti u obzir za buduća detaljnija proučavanja ove široke i složene materije.

Gianni Davico
davico@tesietesti.it